

УДК 371.315.6:51

Андрій Зельницький,
кандидат педагогічних наук, професор
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-3910-7329>

Олег Заболотний,
кандидат військових наук, доцент
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-5950-5068>

Олег Колісник,
кандидат психологічних наук, доцент
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-6208-9106>
DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/69-91

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено проблемі технологізації освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ВВНЗ) на основі впровадження в освітній процес сучасних педагогічних технологій. Розглянуто структуру та зміст педагогічних технологій як важливих процесуальних компонентів системи гарантування якості освіти, спрямованих на досягнення запланованих результатів навчання. Запропоновано внесення відповідних змін і доповнень у діючу нормативно-правову базу щодо забезпечення якості освіти. Досліджено актуальні проблеми вимірювання та оцінювання ефективності інтерактивних педагогічних технологій за результатами їх впровадження в педагогічну практику з використанням відповідно розробленого інструментарію.

Ключові слова: *якість освіти; технологізація освіти; педагогічна технологія; інтерактивна технологія; забезпечення якості освіти; гарантування якості освіти; результати навчання; компетентність.*

Постановка проблеми. Конституційно закріплений курс розвитку нашої держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію, необхідність переформатування й наближення Збройних Сил України до стандартів НАТО, професіоналізація Збройних Сил, створення військового резерву та інші фактори набули особливої гостроти в умовах повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України і значно актуалізували проблему створення сучасної професійної, боєздатної, мобільної армії.

Важлива роль у вирішенні зазначеної проблеми відводиться подальшому розвитку системи військової освіти, її трансформації, застосуванню нових підходів до формування структури і змісту освіти, забезпеченню та гарантуванню якості військової освіти та ефективності підготовки військових фахівців [1]. При цьому пріоритетним напрямом вважається перехід від застосування моделі забезпечення якості вищої військової освіти на основі визначення необхідних ресурсів до моделі забезпечення якості на основі результатів, де основна увага приділяється визначенню чітко вимірюваних критеріїв та індикаторів якості, запровадженню структурованих систем забезпечення якості освіти [2].

Тобто йдеться про необхідність впровадження в систему вищої освіти інноваційних підходів, які б сприяли досягненню необхідних результатів навчання та їх гарантуванню, де чільне місце мають посісти сучасні педагогічні технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню загальних проблем якості у сфері вищої освіти присвячені фундаментальні наукові праці зарубіжних вчених Б. Блума, Дж. Керрола, Д. Брунера, Г. Гейса, В. Коскареллі та ін. Серед вітчизняних вчених-педагогів та психологів проблеми у сфері вищої освіти досліджували В. Андрущенко, Т. Бондаренко, С. Гончаренко, І. Дичківська, В. Докучаєва, О. Дубасенюк, В. Загвязинський, В. Кремень, В. Луговий, О. Овчарук, О. Падалка, О. Пометун, С. Сисоєва, та інші. Щодо вищої військової освіти – А. Вітченко, В. Мірненко, М. Нещадим, В. Осьодло, Ю. Приходько, І. Руснак, С. Салкуцан, В. Свистун, В. Телелим, П. Щипанський, В. Ягупов. Цими вченими розглядалися проблеми технологізації освіти, трансформації системи військової освіти, цифровізації освіти, проведення моніторингових досліджень результатів навчання тощо.

Разом з тим, менш дослідженими залишаються проблеми розроблення та впровадження в освітній процес процедур вимірювання та оцінювання ефективності застосовуваних інноваційних педагогічних технологій в системі гарантування якості освіти, що на сьогодні є нагальними і потребують свого вирішення.

Мета статті полягає в уточненні сутності і змісту поняття педагогічна технологія та розробленні підходів до вимірювання ініціювання її ефективності у системі гарантування якості вищої військової освіти.

Методи дослідження. Системний аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення й систематизація, вимірювання та оцінювання

Виклад основного матеріалу. Різноманітність підходів у сучасній педагогіці до розуміння категорії “технологія” і дотичних до неї понять не піддаються на даний час коректній науковій класифікації, що змушує повернутися до аналізу зазначених дефініцій.

Термін “технологія” походить від грецьких слів “techne” – мистецтво, майстерність, вміння, і “logos” – вчення, наука. Спершу його використовували як процес у виробничій діяльності, де технологія трактується як “сукупність виробничих способів переробки матеріалів, виготовлення якої-небудь продукції тощо” [3, с. 672]. Науково-технічний прогрес зумовив технологізацію не лише як процес у сфері матеріального виробництва, але й проник у сферу культури, гуманітарного знання. Ідею становлення педагогічної технології, як зазначає І. Дичківська, відтворює, певною мірою, така схема: задум упровадити інженерний підхід “інженерна педагогіка” – технічні засоби в навчальному процесі – алгоритмізація навчання – педагогічна технологія (дидактичний аспект) – поведінкова технологія (аспекти виховання) [4, с.71].

Протягом останніх десятиріч у педагогіці відбулося розмежування понять “освітня технологія” та “педагогічна технологія”.

Категорія “освітня технологія” посідає найвищий щабель в ієрархії зазначених понять щодо впливу на розвиток освіти як процесу і результату засвоєння людиною накопиченого в культурі соціального досвіду. Її призначення – проектування і планування розвитку освіти, прогнозування результатів освіти, визначення засадничих принципів стандартизації освіти, що знаходить віддзеркалення у законах, державних програмах, концепціях тощо. Отже, “освітня технологія” відображає стратегію розвитку освіти в єдиному освітньому просторі, в той час як “педагогічна технологія” – тактику її реалізації.

Поняття “педагогічна технологія” (далі – ПТ), як свідчать результати проведення дефінітивного аналізу, тлумачиться неоднозначно. Так, асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США трактує ПТ як комплексний інтегрований процес, який включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють основні аспекти засвоєння знань [5]. У “Глосарії сучасної освіти” (Париж, ЮНЕСКО) це поняття сформульоване як системний метод створення, застосування і визначення процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти.

За сучасною “Енциклопедією освіти”, педагогічні технології забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його суб’єктів” [6].

С. Гончаренко під педагогічною технологією розумів “системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти” [7].

В. Загвязинський під педагогічною технологією розуміє системну проектувальну діяльність, що дозволяє запрограмувати освітні ситуації, діяльність суб’єктів навчання зі значним ступенем імовірності досягнення бажаних результатів [8].

О. Пометун поняття ПТ розглядає як науково обґрунтовану педагогічну (дидактичну) систему, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв’язання проміжних цілей і заздалегідь визначений остаточний результат [9].

І. Прокопенко визначає педагогічну технологію як системне використання принципів на основі новітніх досягнень науки і техніки, що підвищує ефективність навчального процесу [10].

На думку С. Сисоевої, ПТ є системою найбільш раціональних способів досягнення поставленої педагогічної мети [11].

П. Сікорський під педагогічною технологією розуміє алгоритм організації ефективного засвоєння знань і вмінь, що забезпечує досягнення запланованих результатів [12].

На думку В.Ягупова педагогічна технологія є складовою методичного компонента (поряд із методами, засобами) педагогічної системи (педагогічного процесу) у будь-якому освітньо-виховному закладі, яка характеризується (1) чітко та однозначно визначеною логікою вказівок педагога, (2) однозначним

послідовним проходженням суб'єктами педагогічного процесу (педагогів і тих, хто набуває певну освіту) всіх етапів конкретного педагогічного заходу навчального, виховного, формувального та розвивального спрямування, алгоритмізованістю їх основних видів діяльності, що (3) гарантовано ведуть до досягнення заздалегідь запроєктованого позитивного результату – навчального, виховного, формувального та розвивального[13].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що запропоновані науковцями погляди щодо сутності поняття “педагогічна технологія” (*комплексний інтегрований процес, системний метод, цілеспрямована діяльність, проектувальна діяльність, спосіб досягнення мети, алгоритм організації ефективного засвоєння знань, складова методичного компонента педагогічної системи тощо*) сформульовані з використанням різних концептуальних підходів мають право на існування і в цілому сприяють більш поглибленому розумінню ролі та місця ПТ у процесі забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності. Проте вони не можуть повною мірою враховувати особливості функціонування системи вищої військової освіти та потребують певної адаптації до цієї системи і, перш за все – уточнення категоріального апарату.

При цьому слід зауважити, що педагогічна технологія, як складова класичної дидактики, ґрунтується на певних принципах: концептуальності, системності, цілісності, діагностичності, цілеспрямованості, логічної завершеності, алгоритмічності, варіативності і гнучкості, вимірюваності і керованості, відтворюваності, що є підґрунтям для її структуризації та змістового наповнення кожного із структурних компонентів. Щодо загальної структури ПТ то вона, на думку президента Національної академії педагогічних наук України В. Г. Кременя, містить у собі такі взаємопов'язані класичні процесуальні складові: цільовий, мотиваційно-акмеологічний, проектувально-планувальний, змістово-компетентнісний, комунікативно-перетворювальний, моніторинговий, коригувально-управлінський [14, с. 120-127]. Кожна з них наповнена оригінальним змістом, що носить переважно універсальний характер, а відтак потребує певного узгодження із поставленою у цій статті проблемою.

Окремі підходи стосовно адаптації змісту зазначених складових до особливостей функціонування системи вищої військової освіти були розглянуті в педагогічній теорії і певною мірою реалізовані в практичній діяльності ВВНЗ. Відтак постає завдання системного аналізу цих підходів з урахуванням сучасних поглядів на проблему технологізації освіти в цілому та необхідністю удосконалення структури, змісту і процедур впровадження ПТ в освітню діяльність і в освітній процес закладів вищої військової освіти відповідно до специфіки їх функціонування. За результатами подібного налізу розроблено і систематизовано структуру і зміст основних процесуальних складових ПТ.

Структура і зміст основних процесуальних складових ПТ

Цілепокладання є основою для розроблення всіх складових (компонентів) ПТ. Під цілями у даному контексті розуміється ідеальна модель бажаного результату у формуванні особистості військового фахівця в процесі спеціально

організованої системи послідовної взаємодії тих, хто навчаються та тих, хто навчають. Ступінь адекватності реального результату цілям освіти, як ідеальної моделі бажаного, виступає показником ефективності освітнього процесу. Цілі (навчально-виховні, розвивальні, психологічної підготовки до професійної діяльності тощо) мають бути поставлені діагностично, а саме настільки точно і виразно, щоб можна було зробити однозначний висновок про ступінь їх досягнення. При цьому мають використовуватися способи (“інструментарій”) для вимірювання рівня сформованості якостей (компетентностей) особистості, що діагностуються, а також інтенсивності розвитку цих якостей у ході об’єктивного контролю за відповідними шкалами оцінок.

Діагностично поставлені цілі безпосередньо впливають на удосконалення змісту освіти, на посилення органічних взаємозв’язків між окремими дисциплінами та формування компетентнісно-змістових міждисциплінарних модулів, на запобігання некерованого розширення обсягу навчального матеріалу та довільних вимог щодо рівня його засвоєння тими, хто навчаються. Подібні підходи до цілепокладання слугуватимуть основою для будови цілком визначеного дидактичного процесу в системі вищої військової освіти, що сприятимуть: гарантованому досягненню результатів навчання слухачами (курсантами); об’єктивізації оцінки рівня сформованості якостей особистості; усуненню причин, що заважають розвитку освітньої діяльності закладів вищої військової освіти; формуванню у здобувачів військової освіти необхідних компетентностей на визначеному рівні.

Мотиваційно-акмеологічна складова ПТ є її рушійною силою, оскільки розповсюджує свій вплив на всіх учасників освітнього процесу і має надихати їх на самоосвіту, самовдосконалення, наполегливу творчу діяльність, на досягнення необхідного рівня якості освіти. Цей процесуальний компонент поєднує в собі два ключових поняття: “мотив” і “акмеологія”.

Мотив (франц. *motif*, лат. *motus* – рух) – спонукальна причина дій і вчинків людини [3, с. 468]. Окрім функції спонуки і спрямованості діяльності мотив виконує також смислотворчу функцію, надаючи певний особистий смисл цілям, діям, створює усталеність інтересу до них з боку здобувача вищої військової освіти, а також до аналізу обставин, що або сприяють, або перешкоджають реалізації мотиву. Мотив визначає характер пізнавальних процесів і структурує зміст сприйняття, пам’яті, мислення і т. ін.

Друге поняття – акмеологія (від грец. *акме* – вершина і ... *логія* – наука про закономірність розвитку та функціонування найвищої творчої діяльності людей) [3, с. 33]. Акмеологія спрямована на формування професіоналізму, як стійкої властивості особистості, яка повністю відповідає принципу єдності особистості та діяльності. Таким чином, мотиваційно-акмеологічна складова ПТ відіграє важливу роль спонуки всіх учасників освітнього процесу до досягнення найвищих результатів.

Проектувально-планувальна складова ПТ являє собою заздалегідь намічену і змістово та структурно оформлену систему дій, що передбачає порядок, послідовність і терміни виконання заходів у відповідності до

визначених метою і завданнями параметрів якості підготовки військових фахівців. До таких заходів варто віднести:

уточнення спеціальностей, відповідно до переліку галузей знань і спеціалізацій підготовки військових фахівців та забезпечення відповідності цих складових організаційно-штатним структурам військових частин, штабів, науково-дослідних та інших установ Збройних Сил України;

формування на основі нормативних вимог освітніх програм (освітньо-професійних чи освітньо-наукових) та робочих програм навчальних дисциплін з підготовки військових фахівців навчально-методичних матеріалів;

оптимізація змісту підготовки військових фахівців на засадах впровадження у педагогічну практику ВВНЗ міждисциплінарного компетентнісного підходу;

створення дієвої системи інтелектуального, професійно-психологічного, медичного та психофізіологічного конкурсного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ;

удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників;

поєднання навчальної та наукової роботи, підвищення ролі науки у ВВНЗ як одного з основних чинників забезпечення належного рівня кваліфікації науково-педагогічних працівників, високої якості підготовки здобувачів вищої військової освіти.

Змістово-компетентнісна складова ПТ. В основу змісту військової освіти закладаються вимоги освітніх стандартів, статутів Збройних Сил України, вимог замовників (командувачів видів, родів військ, спеціальних військ), що повинно знаходити віддзеркалення у компетентнісних моделях підготовки здобувачів вищої військової освіти з відповідної спеціальності (спеціалізації). Кожна з компетентностей має бути конкретизована за змістом та диференційована до рівня критеріїв і показників, що дозволяє визначати та оцінювати ступінь сформованості відповідних якостей майбутніх офіцерів із застосуванням адекватних методів діагностики.

Комунікативно-перетворювальна складова ПТ. Сутність комунікативно-перетворювальної складової ПТ полягає у розробленні (виборі) та застосуванні викладачем певних засобів і методів, адекватних цілям освіти та рівню підготовленості слухачів (курсантів). Цей процес передбачає надання здобувачам вищої військової освіти відповідної навчальної інформації, забезпечення її сприйняття в ході освітнього процесу, а також сприяння перетворенню цієї інформації у компетентності, професійно важливі якості та ціннісні орієнтації особистості. Зазначена складова ПТ включає питання розподілу, кооперації та координації викладацької праці, забезпечення тісної взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Моніторингова складова ПТ. Моніторинг (англ. monitoring, лат. monitor – наглядач) – постійний контроль за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату [3, с. 464]. Моніторинг якості підготовки військових фахівців – це складова системи управління якістю вищої військової освіти та освітньої діяльності, що формується на основі систематичного збору,

обробки, аналізу, оцінювання, зберігання та оприлюднення інформації про стан освітнього процесу та його забезпечення з метою визначення відповідності отриманих результатів навчання освітнім стандартам та постійного удосконалення освітньої діяльності ВВНЗ. [15, 16].

Моніторинг сприяє досягненню конкретних результатів та охоплює всі складові освітньої діяльності зокрема: проведення професійно-психологічного відбору учасників освітнього процесу у ВВНЗ на засадах впровадження в цей процес розроблених професіограм, психограм; організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації учасників освітнього процесу на основі застосування інноваційних педагогічних технологій, компетентнісного та міждисциплінарного підходів; створення відповідних соціально-матеріальних умов для забезпечення якості підготовки військових фахівців; забезпечення сприятливого морально-психологічного клімату; створення необхідних навчально-методичних, інформаційних продуктів; задоволення навчально-наукових, культурних, спортивних та ін. потреб особистості поза межами ВВНЗ; втілення в освітній процес сучасних досягнень фундаментальних та прикладних досліджень військової науки; здійснення випуску з ВВНЗ відповідно до вимог державного замовлення і стандартів вищої освіти; дослідження результатів виконання службових обов'язків випускниками ВВНЗ на первинних посадах у військах (зворотний зв'язок) та здійснення відповідного аналізу якості їх підготовки [17].

Важливим елементом системи моніторингу якості вищої військової освіти та освітньої діяльності є діагностика. Основним об'єктом діагностики в межах застосування педагогічної технології є результати навчання. Це – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [18]. При цьому, основну увагу слід приділяти застосуванню принципу валідності, що характеризується такими чинниками: відповідністю застосованого інструментарію суті об'єктів діагностування (адекватністю стандартизованих методик, еталонних показників та критеріїв тощо); чіткістю, однозначністю критеріїв вимірювання та оцінювання, можливістю підтвердити результати, отримані різними способами контролю, оскільки реальна валідність розкривається тільки в результаті накопичення матеріалу в конкретних умовах застосування.

Визначення результатів навчання передбачає застосування різних форм контролю (поточний, самоконтроль модульний (рубіжний), підсумковий, а також контроль під час державної атестації). Подібний підхід дає можливість співвіднести результати освіти із заздалегідь визначеною нормою (стандартом), спрогнозувати подальший розвиток освітнього процесу та своєчасно вплинути на його якість. Отже, здійснення моніторингу як складника ПТ створює необхідні умови для корегування освітнього процесу й прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації освітньої діяльності ВВНЗ.

Корегувально-управлінська складова ПТ. Корегування (від “коректувати” – вносити корективи, поправки в що-небудь [19, с.454]) є одним із елементів управлінської діяльності, що здійснюється з метою досягнення та підтримання освітнього процесу в оптимальному стані задля забезпечення необхідного рівня якості підготовки військових фахівців і здійснюється у формі видання відповідних інструкцій, наказів, розпоряджень, рекомендацій, а також застосування моральних та матеріальних стимулів. Впровадження зазначених дій пов’язане з різноманітними методами управління, які є інструментом впливу суб’єкта на об’єкт управління і водночас засобом їхньої взаємодії. Аналітичною базою для управління якістю є результати проведення моніторингових досліджень.

Підсумовуючи викладене, дамо визначення поняття ПТ, адаптоване до особливостей системи вищої військової освіти. Отже, *педагогічна технологія* – це процесуальна складова якості вищої військової освіти, що упорядкована за структурою, змістом та алгоритмом взаємодії учасників освітнього процесу і спрямована на гарантоване досягнення здобувачами освіти визначених результатів навчання (рівнів сформованості необхідних компетентностей) та забезпечення готовності випускників ВВНЗ до ефективного виконання службово-бойових функцій у військах (силах) на посадах призначення в мирний час і в особливий період. В основу представленого авторами статті поняття покладені такі його законодавчо визначені складові [18]:

якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості;

результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів;

компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей;

освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [20].

У наданому визначенні поняття “педагогічна технологія” використані також дотичні до нього дефініції, які на законодавчому рівні або не знайшли відображення, або недостатньо чітко сформульовані. Йдеться про такі з них як забезпечення, гарантування якості освіти та компетентність.

Так, “забезпечення якості освіти” в Законах України “Про освіту” та “Про вищу освіту” відсутнє, хоча й представлене певними структурними складниками. Але при цьому жодним чином не згадується про результати

процесу як основну мету забезпечення. Відтак пропонується таке визначення зазначеного поняття.

Забезпечення якості освіти – це створення органами управління освітою та відповідними структурними підрозділами закладів освіти надійних умов здійснення освітньої діяльності (кадрових, навчально-методичних, матеріально-технічних, фінансово-економічних, нормативно-правових, морально-етичних, психолого-педагогічних, інформаційних, побутових, естетичних тощо) та постійне їх підтримання учасниками освітнього процесу в належному стані з метою гарантованого досягнення здобувачами освіти запланованих результатів навчання відповідно до стандартів освіти у визначені терміни. У наведеному понятті акцентується увага на головній меті забезпечення – на гарантуванні якості освіти, досягненні необхідних результатів навчання.

Поняття “гарантування” також законодавчо не визначене, хоча першою з чотирьох задекларованих у Законі України “Про освіту” цілей щодо забезпечення якості освіти є її гарантування (стаття 41, розділ V) [20]. Крім того, у зазначеному законі не надається жодних коментарів щодо структури, змісту і механізмів упровадження системи гарантування якості освіти в педагогічну практику. Проте у європейських стандартах саме гарантуванню якості освіти як результату її всебічного забезпечення відведено провідну роль. Відповідно до рекомендацій Європейської асоціації гарантування якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA) всі національні системи гарантування якості мають містити одну з головних вимог – визначення відповідальності певних органів та структур за якість освіти. На ENQA та її членів покладається також розроблення і узгодження стандартів, процедур та рекомендацій з питань гарантування якості, в яких, згідно з принципами автономії навчальних закладів, відповідальність за якість вищої освіти покладається передусім на кожний окремий навчальний заклад.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови “гарантія” тлумачиться як порука в чомусь, передбачені законом чи угодою (домовленістю) зобов’язання, відповідно до яких юридична чи фізична особа відповідає за виконання певної угоди [19, с. 173]. Враховуючи рекомендації ENQA та адаптуючи це поняття до особливостей функціонування системи вищої військової освіти, автори пропонують під *гарантуванням якості вищої військової освіти* розуміти поруку та відповідальність органів управління військовою освітою та військових навчальних закладів за виконання ними державного замовлення з підготовки слухачів (курсантів) зі ступенем сформованості визначених компетентностей в кожного з них не нижче встановленого освітніми стандартами рівня [21, с. 6]. Отже, важливою складовою гарантування якості освіти у даному контексті виступає *компетентність* як похідна від впровадження в освітній процес сукупності певних педагогічних технологій і методик, що знайшло віддзеркалення у розробленій моделі [21, с. 10].

Щодо компетентності, то кількість визначень цього поняття в літературних джерелах і нормативно-правових актах сягнула кількох десятків.

Розглянемо деякі з них для наступного уточнення змісту зазначеної категорії та її адаптації до сфери військової освіти.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови – компетентність (компетентний) – який ґрунтується на знанні, кваліфікований, де під кваліфікацією розуміється ступінь придатності, підготовленості до якого-небудь виду праці. [19 с. 445, 422].

У сучасному словнику іншомовних слів – компетентний [лат. *competentis* – належний, відповідний] – той, що знає, володіє необхідною інформацією, авторитетний у чомусь [3, с. 369].

У Законі України “Про освіту” компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [20].

У Законі України “Про вищу освіту” компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [18].

У Постанові Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій” компетентність – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [15]. Адаптуємо наведені визначення до особливостей функціонування системи вищої військової освіти, зважаючи на те, що ключовою складовою у більшості з них є здатність особи здійснювати певну діяльність.

Отже, *компетентність здобувача вищої військової освіти*, на нашу думку, є доведена ним здатність до постійного самовдосконалення та самоосвіти, готовність до виконання функціональних обов’язків на посаді призначення у військах (силах) в умовах мирного і воєнного часу на основі творчого застосування здобутих знань, сформованих навичок та умінь відповідно до стандартів освіти [22, с. 131].

Тут слід звернути увагу на те, що не результати академічних знань визначають компетентність, а здатність і готовність їх творчо застосовувати в змінюваних умовах. При цьому, під поняттям “здатність” розуміється властивість індивіда, який може, уміє здійснювати, виконувати, робити щонебудь, поводити себе певним чином [19, с. 360], а “готовність (готовий)” – стан індивіда, який набув досвіду, досяг високої майстерності, підготувався до чого-небудь [19, с.194]. У наведеному визначенні поняття “компетентність” варто проаналізувати словосполучення “доведена здатність” і дати відповідь на запитання – кому має довести цю здатність здобувач освіти? Безумовно – викладачеві, контролюючим особам, колегам, командирам і начальникам на відповідній посаді у військах після завершення навчання у ВВНЗ, а головне – собі. Слухач (курсант) з першого дня навчання повинен бути вмотивованим на рефлексію, самоаналіз діяльності та самовдосконалення, без чого він не зможе стати активним суб’єктом навчання, а залишиться лише пасивним споживачем наданої інформації.

За такого підходу до компетентностей висуваються такі вимоги:

компетентності мають формулюватися просто та однозначно розумітися всіма зацікавленими особами (замовниками, здобувачами, викладачами, управлінцями);

компетентності повинні бути діагностичними, для їхнього діагностування може використовуватися кваліметричний інструментарій (або розроблений набір вимірювальних засобів), що дозволяє об'єктивно оцінювати і вимірювати ступінь сформованості компетентностей у вигляді кількісної оцінки;

стиль і термінологія формулювань компетентностей повинні бути зорієнтовані на кінцевий результат (наприклад: “здатний”, “готовий”, “володіє” тощо);

набір компетентностей має бути мінімізованим за ознаками достатності досягнення цілей освіти й завдань професійної діяльності, де не повинно бути надуманих компетентностей, які не спонукають здобувача освіти до активного оволодіння ними і які неможливо ні оцінити, ні виміряти наявним інструментарієм[4].

Отже запропоноване визначення поняття компетентності є пріоритетною складовою якості освіти, має спрямованість на досягнення визначених результатів навчання і органічно пов'язане з категорією “педагогічна технологія” як універсальним, алгоритмізованим за взаємодією суб'єктів освітнього процесу системним утворенням. Проте варто зауважити, що ІТ не є непохитною і незмінною процесуальною складовою освітнього процесу. Впровадження педагогічних технологій у педагогічну практику ВНЗ знаходиться під постійним впливом змінюваних у просторі, часі та інтенсивності дії чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ, на які потрібно не тільки адекватно реагувати, а й прогнозувати їх появу[22, с.63].

Одним з пріоритетних шляхів вирішення цієї проблеми є розроблення, апробація та впровадження в педагогічну практику ефективних інноваційних педагогічних технологій задля постійного покращення якості освітнього процесу ВНЗ, досягнення здобувачами вищої військової освіти визначених результатів навчання.

Інноваційні педагогічні технології

Інтенсивний розвиток усіх галузей інформаційного суспільства, впровадження комп'ютерної техніки, інтернет-ресурсів, телекомунікаційних засобів, інтерактивних форм міжособистісної взаємодії та спілкування зумовив необхідність кардинального перегляду традиційних підходів до організації освітнього процесу, розроблення та застосування принципово нових, інноваційних системних способів пошуку, опрацювання, засвоєння, зберігання й поширення знань, налагодження дієвих механізмів обміну інформацією, розширення каналів комунікації й передавання інформаційних ресурсів, у тому числі – у сфері вищої військової освіти.

Проблемі інноваційної діяльності та інноваційних педагогічних технологій присвячені відповідні нормативно-правові акти, наукові дослідження відомих вчених-педагогів і психологів як у сфері вищої освіти: В. Биков, І. Дичківська, І. Доброскок, В. Докучаєва, О. Дубасенюк, В. Кремень, О.

Пометун, П. Саух, С. Сисоєва, так і – вищої військової освіти: А. Вітченко[23], М. Нещадим [24], В. Осьодло [25], В. Рижиков [26], І. Руснак, В. Мірненко [27], В. Телелим [28], В. Ягупов [13], а також наукові дослідження інших авторів, що дотичні до даної проблематики [29-31].

Поняття “інновація” [від англ. innovation, франц. innovation, лат. innovatio – оновлення, зміна] в сучасному словнику іншомовних слів визначено як “...новоутворення, відносно нове явище” [3, с. 306]. Інновація в якості процесуальної категорії незалежно від предметної області застосування є процедурою розвитку трьох основних етапів – від 1) генерування ідеї (у певному розумінні – наукове відкриття), 2) розроблення ідеї в прикладному аспекті 3) до реалізації нововведення у практиці [11].

У сфері освіти інновацію можна розглядати як процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно нового стану.

Певний інтерес щодо розгляду проблеми інноваційних педагогічних технологій викликають погляди на цю проблему В. Ягупова та Т. Бондаренко, викладені у монографії “Методологічні основи розуміння інноваційних педагогічних технологій”[13], де здійснено ретельний ретроспективний аналіз результатів наукових досліджень у цій сфері, термінологічний аналіз наукових джерел, методологічне обґрунтування термінологічної проблеми щодо інноваційних технологій у педагогічній науці. Такими інноваціями в системі вищої освіти, на думку авторів монографії, можуть бути такі:

по-перше, освітні ідеї й практичні дії є абсолютно новими й раніше невідомі в суспільстві; але такого варіанту інновацій у системі вищої освіти дуже мало; останнім часом таким нововведенням було впровадження компетентнісного підходу на всіх рівнях освіти в Україні;

по-друге, адаптовані, розширені або по новому сформульовані відомі ідеї й практичні дії суб’єктів педагогічного процесу, які набувають особливої актуальності в конкретному педагогічному середовищі, в певний період і коли є конкретні прихильники цієї ідеї; такі нововведення є найбільш характерними для системи вищої освіти;

по-третє, нововведення, які зумовлені повторним визначенням певних педагогічних завдань, які в нових умовах реалізуються раніше відомими способами та засобами, але в новому сполученні, в оригінальній авторській інтерпретації та методиці, що сприяють успішному їх вирішенню.

Отже, розуміння сутності поняття інноваційних педагогічних технологій пов’язане з процесом постійного прагнення науковців, педагогів-практиків і організаторів педагогічної науки, до модернізації та вдосконалення педагогічних цінностей, ідей, цілей, змісту, методів, методик, засобів, впровадження яких має сприяти досягненню суттєвого позитивного прирощення результатів навчання у порівнянні з результатами, отриманими із застосуванням традиційних ПТ. При цьому йдеться не про відмову від останніх, а про гармонійне їх поєднання з оригінальними, нестандартними,

прогресивними технологіями, що мають гарантувати підвищення якості освіти та освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Таким чином постає висунута педагогічною практикою потреба щодо розроблення та впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій як системних способів організації освітнього процесу, що ґрунтуються на використанні операційних прийомів побудови навчання та структурування інформації, впровадженні комп'ютерної техніки, інтернет-ресурсів, електронних баз даних, засобів телекомунікації, застосуванні інтеракції між суб'єктами навчання.

З поміж літературних джерел, присвячених проблемі технологізації вищої освіти, заслуговує на увагу й колективна монографія “Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн-членів НАТО і України”, видана у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 2020 році (у т.ч – за участі авторів статті) [26]. У монографії розглядаються теоретико-методологічні засади проектування, розроблення і впровадження інноваційних ІТ в освітню діяльність ВНЗ у контексті якості вищої освіти, де належну увагу приділено інтерактивним технологіям навчання.

Поняття “інтерактивний [англ. interaction – взаємодія] тлумачиться як – діалоговий [3, с. 309], тобто той, хто бере активну участь, знаходиться у постійному діалозі в системі “людина – людина” і “людина – ПЕОМ”. Інтерактивність є центральним моментом у соціальному аспекті освіти і має бути первинною метою будь-якого освітнього процесу, тим зворотнім зв'язком між здобувачем освіти і викладачем, що конче необхідний для розвитку і покращення освітньої діяльності. До основних принципів інтерактивного навчання відносять такі: принцип діалогічної взаємодії; принцип кооперації та співробітництва; принцип активно-рольової і тренінгової організації навчання.

Серед основних методичних настанов щодо впровадження інтерактивного навчання слід виокремити такі:

- відсутність будь-якої жорсткої регламентації;

- неприйнятність неконструктивних форм ведення дискусії, будь-якої критики;

- толерантність у сприйнятті альтернативних позицій (думок, поглядів); партнерський характер відносин;

- налаштування всіх учасників на діалог, взаєморозуміння, взаємодію, співпрацю, досягнення спільного успіху як основну мету освітньої діяльності;

- прозорість, відкритість, колективність в обговоренні навчальних питань, демократизм у виробленні загальних рішень;

- врахування цільової аудиторії, рівня готовності учасників до інтерактивної взаємодії [26, с. 258].

Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі ВНЗ передбачає вирішення таких завдань:

- розвиток критичного і креативного мислення курсантів (слухачів);

- відпрацювання майбутніми військовими фахівцями практичних умінь розв'язання різноманітних проблем;

набуття досвіду міжособистісної взаємодії та комунікації;
формування культури ділового спілкування.

У сучасній педагогічній науці використовують таку класифікацію інтерактивних технологій:

Технології кооперованого навчання (навчання в “малих групах”) – “Синтез думок”, “Спільний проєкт”, “Карусель”, “Коло ідей”, “Акваріум” тощо;

Технології колективно-групового навчання – “Мікрофон”, “Незакінчені речення”, “Мозковий штурм”, “Навчаючи – вчуся”, “Дерево рішень”, кейс-технологія;

Технології ігрового навчання – рольова гра, ділова гра, імітаційна гра;

Комунікативно-діалогові технології – ПРЕС, “Обери позицію”, “Зміни позицію”, дискусія, дебати, конференція та ін. Зміст та основи впровадження представлених інтерактивних технологій ретельно розглянуті у монографії [26, с. 259 - 281].

Однією з інтерактивних технологій, що набула значної популярності у вищих Великій Британії та США, є технологія ситуативного аналізу, більш відома під назвою кейс-метод (case study). Уперше кейс був застосований у 1870 р. викладачами школи права Гарвардського університету (Harvard Law School), а вже у 20-х рр. наступного століття він набув поширення при викладанні управлінських дисциплін у Гарвардській бізнес-школі (Harvard Business School), добре відомій своїми інноваціями. Протягом багатьох десятиліть університетські фундатори кейсового навчання напружували матеріали щодо використання кейсів при викладанні юридичних наук і бізнес-дисциплін, розробляли відповідну методика. Тільки у 60-х рр. була створена спеціальна програма Гарвардської школи, призначена для підготовки викладачів до практичного застосування кейс стаді. В Україні кейсове навчання починає впроваджуватись лише з другої половини 90-х рр. ХХ ст.

Свідченням високої продуктивності застосування кейсів у вузівській практиці викладання виступають такі кількісні показники: у Гарвардській школі бізнесу майже 90 % навчального часу відводиться на вивчення конкретних кейсів, Баварська школа бізнесу організовує вивчення 75 % усіх освітніх програм на основі кейс стаді.

Актуальність впровадження кейсів у систему вищої професійної освіти обумовлена її компетентнісною спрямованістю, зорієнтованістю на підготовку фахівців, яким притаманні аналітизм, критичне мислення, креативність, гнучкість у розв'язанні проблемних питань.

Проблеми застосування кейсів у вищій школі пов'язані, перш за все, з поверховим розумінням їх сутності та призначення. Найчастіше спостерігається спрощення кейс-технології, яку підміняють “прикладом із життя”, а навчальна дискусія перетворюється на розмову “про життя”. Крім того, окремі дослідники одночасно вживають поняття “кейс-метод”, “кейс- підхід”, “кейс-технологія”, що не сприяє усвідомленню суті досліджуваного явища.

Сутність кейс-технології полягає у зверненні до найбільш актуальних для розглядуваної проблеми випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються “кейсами”) переважно з професійної діяльності для спільного аналізу,

обговорення та вироблення (курсантами, слухачами) рішень із певного розділу дисципліни. Ключовими поняттями кейс-технології є “ситуація”, “аналіз” і похідне від них “аналіз ситуації”. Під терміном “ситуація” в кейс-технології мається на увазі певний стан, що відзначається суперечливістю і високим ступенем нестабільності. Ситуації існують у відкритих системах, мають тенденцію змінюватися, і ці зміни залежать від діяльності суб’єктів. Ситуації діють там, де відсутня жорстка детермінація поведінки, де панують плюралізм, конкуренція і право вибору, самовизначеність учасників ситуації. До кейс-технологій можуть входити різноманітні види аналізу (системний, кореляційний, факторний, статистичний тощо), що значно розширює їхні можливості.

Традиційна структура кейсу складається з нормативних (обов’язкових) і факультативних (необов’язкових) елементів.

Цінність кейсу полягає в тому, що він одночасно не тільки відображає практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при її вирішенні; вдало поєднує навчальні, виховні, розвивальні, дослідницькі завдання, що повною мірою відображає сучасну компетентнісну спрямованість вищої військової освіти, її фундаментальний, інноваційний характер.

Отже нами розглянуто підходи до визначення сутності, змісту, структури, типологізації ПТ та основ їх впровадження в педагогічну практику. Разом з тим менш дослідженою залишається проблема вимірювання та оцінювання ефективності впроваджуваних педагогічних технологій в освітній процес ВВНЗ.

Ефективність ПТ

Ефективність педагогічних технологій доцільно розглядати як співвідношення результатів навчання, отриманих за підсумками впровадження певних ПТ в освітню діяльність та освітній процес, та витрат (навчально-матеріальних, часових, фінансово-економічних тощо) на їх досягнення. При цьому варто наголосити, що відповідно до Закону України “Про вищу освіту” результати навчання – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [18].

Як писав відомий математик А. Лебег, – нема жодної наукової галузі і жодної царини життєдіяльності, де б не виникала потреба вимірювання властивостей будь-якої природи, – і далі, –:..потрібно було б створити таку теорію, яка могла би прикладатись одночасно до об’ємів, до температури, до апетиту, до державного бюджету, до родючості ґрунту, до розуму, до рівня води в Сені, до здивування тощо. і, зокрема – до величини числа, яким це вимірюється.

Проблема розроблення теорії вимірювання стосовно гуманітарних наук (соціологія, соціальна психологія, психологія, педагогіка, політологія, правознавство, етика, естетика та ін.) й досі залишається актуальною, що здебільшого пов’язане з формалізацією змісту досліджуваних явищ, а отже, із представленням цих явищ комплексом властивостей у певній символіці, хоча в

останні десятиріччя гуманітарні науки досить швидко математизуються і стають до певної міри “точними”. В якості такої універсальної теорії вимірювання у сфері гуманітарних і природничих наук може виступати теорія кваліметрії (від лат. *quails* – якість, метрія – вимірювання – галузь науки, яка вивчає і реалізує методи кількісної оцінки якості) [1, с. 346], що пов’язане, перш за все, із розробленням системи відповідних критеріїв та показників якості освіти.

Що стосується вимірювання та оцінювання ефективності ПТ, то варто звернути увагу на дуалізм підходів. З одного боку ці процедури мають здійснюватися керівним складом ВВНЗ, контролюючими особами і науково-педагогічними працівниками за результатами проведення окремим викладачем певного виду навчальних занять із застосуванням обраної ним ПТ (“викладач – очима колег”), з іншого – здобувачами вищої військової освіти “викладач – очима слухача (курсанта)”.

Розглянемо один з цих підходів, який є певною мірою універсальним.

Отже, оцінювання здобувачами вищої військової освіти ефективності застосовуваної викладачем інноваційної ПТ в ході проведення навчального заняття здійснюється у межах впроваджуваної у ВВНЗ політики демократизації освітнього процесу (“викладач – очима слухача (курсанта)”, де здобувач освіти виступає в якості активного суб’єкта. Оцінювання проводиться за допомогою розробленого авторами опитувальника [21, с. 72-74], фрагмент якого наведений у Табл. 1, з наступною статистичною обробкою отриманих результатів за наведеним алгоритмом.

В основу обрахунку інтегрального показника ефективності проведеного навчального заняття науково-педагогічним працівником із застосуванням обраної ним ПТ покладаються результати заповнення опитувальника слухачами (курсантами) навчальної групи (навчальних груп) по завершенні заняття у той самий день, бажано – під час самостійної підготовки. Загальну організацію цього процесу може здійснювати відповідним чином підготовлений представник кафедри, навчального відділу (науково-дослідної лабораторії), інша призначена особа. Підрахунок результатів проводиться після збору усіх опитувальників в електронному чи друкованому вигляді за представленим нижче алгоритмом.

В основу підрахунку покладено результати відповідей слухачів (курсантів), що позначені вертикальними рисками на п’ятибальній шкалі заповненого ними опитувальника, подрібненій з поділкою у 0,25 бали для більш ретельного ставлення до процедури вимірювання.

Наведені результати опитування (в балах) по кожному з критеріїв K_i (де i – № № критеріїв, у даному випадку – від № 1 до № 11), співвідносяться із балом “5” – еталонним показником прояву будь-якого з критеріїв і підраховуються за наведеною формулою – переходу від абсолютних (бальних) до відносних показників.

$$K_{ij} = \frac{P_{ij}}{P_j^{\text{ет}}}, \quad (1)$$

де: K_{ij} – відносний показник прояву i -го критерію за результатами опитування j -го слухача (курсанта);

P_{ij} – абсолютний показник прояву i -го критерію, що проставлений в опитувальнику j -м слухачем (курсантом) – від балу “2” до балу “5”;

$P_j^{ст}$ – еталонний показник прояву i -го критерію – бал “5”.

Наприклад, якщо критерій № 9 – “Започаткована викладачем в ході заняття дискусія активізувало мою розумову діяльність” оцінено в 4,5 бали, то відносний показник $K_9 = 4,5:5 = 0,9$ або 90 % від еталону. Аналогічно визначаються й інші показники. При цьому, прояв критерію, оцінений балом “2” прирівнюється до “0”.

Таблиця 1

Результати оцінювання слухачами (курсантами) ефективності ПТ, застосованої викладачем при проведенні ним лекційного заняття (Варіант)

№	Критерії оцінювання ефективності застосованої викладачем ПТ при проведенні навчального заняття	Результат оцінювання (бали)
1	2	3
1.	Внесок від проведеного лекційного заняття у формування власного військового професіоналізму	2 3 4 5
2.	Внесок від проведеного лекційного заняття у розширення мого світогляду, загальної ерудиції	2 3 4 5
3.	Зрозумілість введених у ході занять нових для мене понять, взаємозв'язків між ними та відомими мені категоріями	2 3 4 5
4.	Сформованість уявлення щодо можливості застосування отриманих знань у практичній діяльності на посаді призначення у військах в умовах як мирного, так і воєнного часу	2 3 4 5
5.	Усвідомленість потреби щодо подальшого професійного самовдосконалення, самоосвіти в контексті піднятих у ході заняття проблем	2 3 4 5
6.	Доречність наведених викладачем прикладів, що органічно пов'язані з вітчизняним та зарубіжним досвідом діяльності військ	2 3 4 5
7.	Наочність викладання, оптимальність застосування сучасних технічних засобів надання інформації	2 3 4 5
8.	Оптимальність темпу викладання навчального матеріалу, що забезпечило можливість конспектування окремих фрагментів лекції	2 3 4 5
9.	Активізація моєї розумової діяльності за результатами започаткованої викладачем в ході заняття дискусії щодо розв'язання створених проблемних ситуацій	2 3 4 5
10.	Реальність запропонованих викладачем завдань на самостійну роботу щодо їх опанування у відведений позанавчальний час	2 3 4 5
11.	Загальна логіка, системністю і методичні прийоми, що застосовувалися викладачем у ході заняття, можуть бути прикладом для наслідування у моїй подальшій професійній діяльності	2 3 4 5

1	2	3	
	Додатково вписати і оцінити	2 3 4 5 ++++ ++++ ++++	
	Додатково вписати і оцінити	2 3 4 5 ++++ ++++ ++++	
Інтегральний показник ефективності застосованої викладачем ПТ при проведенні навчального заняття (середньоарифметичне значення за проявом критеріїв 1 – 11)		бали	%
		3,82	76,4

Далі, підраховується K_{icp} – середньоарифметичне значення відносних показників K_{ij} за кожним з критеріїв, що оцінені j -м слухачем (курсантом) у навчальній групі (групах) за формулою 2.

$$K_{icp} = \frac{\sum_{j=1}^n K_{ij}}{n}, \quad (2)$$

де: K_{icp} – усереднений відносний показник прояву i -го критерію в навчальній групі;

K_{ij} – відносний показник прояву i -го критерію за опитуванням j -го слухача (курсанта);

$\sum_{j=1}^n K_{ij}$ – сума відносних показників прояву i -го критерію за опитуванням j -го слухача;

n – кількість курсантів (слухачів) в навчальній групі (групах), що заповнювали опитувальник.

Такий підхід дає змогу визначити інтегральний показник ефективності застосованої викладачем педагогічної технології (K_{Σ}) при проведенні навчального заняття:

$$K_{\Sigma} = \frac{\sum_{i=1}^m K_{icp}(3)}{m},$$

де: m – загальна кількість оцінених критеріїв.

У даному випадку $K_{\Sigma} = 3,82$ бали або 76,4 %. Відхилення від еталону склало 23,6 %. Найбільші втрати зазнав показник критерію №10 – “Завдання, запропоновані викладачем для самостійної роботи, є реальними щодо їх опанування у визначений позанавчальний час” – $K_{10} = 3,4$ бали або 68%. Втрати – 32%, що потребує більшої уваги викладача при підготовці його до наступної педагогічної діяльності. Так само аналізуються й показники за іншими критеріями. Здобувачам вищої військової освіти надається також можливість вписати в опитувальник додаткові, важливі на їх думку інші критерії та оцінити ступінь їх прояву за визначеною оцінною шкалою або викреслити неважливі на їх думку критерії.

Організований подібним чином зворотний зв'язок викладача із здобувачем освіти є важливим чинником покращення якості освітнього процесу шляхом застосування запропонованого критеріального оцінювання результатів навчання у системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Висновки. Технологізація освітньої діяльності закладів вищої військової освіти є об'єктивним процесом її еволюції, синтезом досягнень педагогічної науки і військової практики, поєднанням традиційних елементів минулого досвіду і того, що народжено суспільним прогресом, гуманізацією і демократизацією суспільства, процесом, що має забезпечувати якість освітньої діяльності і гарантувати досягнення визначеного рівня якості підготовки військових фахівців.

У статті на основі проведення дефінітивного аналізу педагогічних категорій “освітні технології” і “педагогічні технології”, розглянуто структуру, зміст і систему зв'язків основних складових ПТ у системі гарантування якості вищої військової освіти. Удосконалено визначення поняття педагогічної технології як процесуальної складової якості вищої військової освіти упорядкованої за структурою, змістом та алгоритмом взаємодії учасників освітнього процесу і спрямованої на гарантоване досягнення слухачами (курсантами) визначених рівнів сформованості необхідних компетентностей та забезпечення готовності випускників ВВНЗ до ефективного виконання службово-бойових функцій у військах (силах) на посадах призначення в мирний час і в особливий період.

Запропоновано до введення в науковий обіг педагогічні поняття, які на сьогодні законодавчо не визначені – це забезпечення якості освіти і гарантування якості освіти. Також адаптовано до особливостей функціонування військових вищів визначення поняття “компетентність здобувача вищої військової освіти”.

Розглянуто підходи до впровадження в педагогічну практику ВВНЗ інноваційних, а саме – інтерактивних технологій, де основну увагу приділено вирішенню проблеми вимірювання та оцінювання їх ефективності за результатами опитування суб'єктів освітнього процесу (у тому числі – здобувачів освіти) на основі застосування розробленого на принципах кваліметрії відповідного інструментарію, що сприятиме підвищенню ефективності освітньої діяльності ВВНЗ та покращенню якості підготовки військових фахівців.

Подальші дослідження щодо вирішення зазначеної проблеми доцільно спрямувати на підвищення рівня автоматизації і цифровізації процесів і результатів впровадження в освітню діяльність ВВНЗ сучасних педагогічних технологій і методик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова КМУ від 30 грудня 2022 р. № 1490 Про внесення змін до постанови КМУ від 15 грудня 1997 р. № 1410. (дата звернення: 15.02.2023).
2. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки (дата звернення: 15.02.2023).

3. Сучасний словник іншомовних слів / Уклад. О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с. – (Словники України).
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Сірик, Л. М. «Поняття “педагогічна технологія” в американській та вітчизняній педагогіці». Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології: № 4–5 (14–15). – 2011, С. 187–196.
6. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер. – 2008. – 661 с.
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. – 1997. – 331 с.
8. Загвязинський В. І. Теорія навчання: сучасна інтерпретація : Навчальний посібник / В. І. Загвязинський. – Academia, 2001. – 192 с.
9. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.С.К. – 2002. – 136 с.
10. Прокопенко, І. Ф., Євдокимов, В. І. Педагогічна технологія : посібник. Харків: Основа. – 1995.– 106 с.
11. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія /С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. // За ред. С. О. Сисоєвої. – К.: ВППОЛ, 2001. – 502 с.
12. Сікорський, П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навчальний посібник. Київ: Європейський університет. – 2004. – 205с.
13. Монографія: Ягупов В. В., Бондаренко Т. С. Методологічні основи розуміння інноваційних педагогічних технологій. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук». – 2022. – 341с.
14. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота. – 2003. – 216 с.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. N 1341. “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій” (дата звернення: 15.01.2023).
16. Зельницький А. М., Заболотний О. А., та ін. Технологізація освітнього процесу вищих військових навчальних закладів// Збірник наукових праць “Військова освіта” НУОУ імені Івана Черняхівського. – 2018. – № 1 (37). – С. 114 – 124.
17. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод посіб. /А.М. Зельницький, О.А. Заболотний, Ю.І. Приходько та ін.; за заг. ред. І.В. Толока.: ХНУПС, 2017, – 120 с.
18. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2> (дата звернення: 15.01.2023).
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
20. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-i9>(дата звернення: 15.01.2023).
21. Організаційно-методичні рекомендації щодо гарантування якості вищої військової освіти у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти / Зельницький А. М., Заболотний О. А., Васильєв та ін. – К.: НУОУ імені Івана Черняхівського. – 120 с.
22. Монографія: Зельницький А., Заболотний О., Васильєв О., Шабатіна Н. Теоретико-методологічні засади управління змінами в системі військової освіти. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2022, 324 с.
23. Вітченко А.О., Осьодло В.І., Салкуцян С.М. Технології навчання у вищій військовій школі: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. професора В.М. Телелима. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2016. – 272 с.
24. Нещадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 852 с.

25. Осьодло В. І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін // Наука і оборона. – 2019. – № 2. – С. 44 – 50.
26. Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн-членів НАТО і України: колектив моногр. / за заг. ред. д. пед. н. В. С. Рижиков; Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: ФОП Ямчинський О. В., 2020. – 343 с.
27. Інноваційна військова освіта: стан та перспективи розвитку / [І. С. Руснак, В. І. Мірненко та ін.] // Зб. наук. праць «Військова освіта» НУОУ ім. Івана Черняхівського. – 2021. – №2. – С. 7-17.
28. Телелим В.М. Самоорганізація систем: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти військової освіти / В.М. Телелим, Ю.І. Приходько // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. – 2015. – № 2(32). С. 3–16.
29. Щипанський П. В., Тимошенко Р. І., Салкуцян С. М. Формування нової парадигми військової освіти // Наука і оборона. – 2017. – № 2. – С. 37-42.
30. Зельницький А. М. Система забезпечення і гарантування якості вищої військової освіти: процес і результат // Збірник наукових праць “Військова освіта” НУОУ імені Івана Черняхівського. – 2018. – № 1 (37). – С. 101-114.
31. Зельницький А. М., Оліферук В. М. та ін. Педагогічні категорії “технологія” і “методика”: дефінітивний та порівняльний аналіз // Збірник наукових праць “Військова освіта” НУОУ імені Івана Черняхівського. – 2018. – № 1 (37). – С. 115-126.

REFERENCES

1. Постанова КМУ від 30 грудня 2022 р. № 1490 Про внесення змін до постанови КМУ від 15 грудня 1997 р. № 1410.
2. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки.
3. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv / Uklad. O. I. Skopenko, T. V. Tsybaliuk. – K.: Dovira, 2006. – 789 s. – (Slovyky Ukrainy).
4. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnologii: Navch. posib. / I.M. Dychkivska. – K. : Akademydav, 2004. – 352 s.
5. Siryk, L. M. «Poniattia “pedahohichna tekhnolohiia” v ameryanskii ta vitchyzniani pedahohitsi». Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii: № 4–5 (14–15). – 2011, S. 187–196.
6. Entsyklopediia osvity / Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy; hol. red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter. – 2008. – 661 s.
7. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichni slovnyk. Kyiv: Lybid. – 1997. – 331 s.
8. Zahviazynskyi V. I. Teoriia navchannia: suchasna interpretatsiia : Navchalnyi posibnyk / V. I. Zahviazynskyi. – Academia, 2001. – 192 s.
9. Pometun O. Interaktyvni tekhnologii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid : metodychnyi posibnyk / O. Pometun, L. Pyrozhenko. – K. : A.S.K. – 2002. – 136 s.
10. Prokopenko, I. F., Yevdokymov, V. I. Pedahohichna tekhnolohiia : posibnyk. Kharkiv: Osnova. – 1995.– 106 s.
11. Pedahohichni tekhnologii u neperervnii profesiinii osviti: Monohrafiia /S. O. Sysoieva, A. M. Aleksyuk, P. M. Volovyk ta in. // Za red. S. O. Sysoievoi. – K.: VIPOL, 2001. – 502 s.
12. Sikorskyi, P. I. Kredytно-modulna tekhnolohiia navchannia : navchalnyi posibnyk. Kyiv: Yevropeiskyi universytet. – 2004. – 205s.
13. Monohrafiia: Yahupov V. V., Bondarenko T. S. Metodolohichni osnovy rozuminnia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnologii. Bila Tserkva: TOV «Bilotserkivdruk». – 2022. – 341s.
14. Kremen V. H. Osvita i nauka Ukrainy: shliakhy modernizatsii (Fakty, rozdumy, perspektyvy). – K.: Hramota. – 2003. – 216 s.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. N 1341. “Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii”.

16. Zelnytskyi A. M., Zabolotnyi O. A., ta in. Tekhnolohizatsiia osvithnoho protsesu vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv // Zbirnyk naukovykh prats "Viiskova osvita" NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. – 2018. – № 1 (37). – S. 114 – 124.
17. Monitorynh yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyshchykh navchalnykh zakladiv Zbroinykh Syl Ukrainy: nauk.-metod posib. /A.M. Zelnytskyi, O.A. Zabolotnyi, Yu.I. Prykhodko ta in.; za zah. red. I.V. Toloka.: KhNUPS, 2017, – 120 s.
18. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. Data onovlennia: 28.09.2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2> (data zvernennia: 15.01.2023).
19. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / uklad. i holov. red. V.T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2001. – 1440 s.
20. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII № 2145-VIII.URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-i9>(data zvernennia: 15.01.2023).
21. Orhanizatsiino-metodychni rekomendatsii shchodo harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoi osvity / Zelnytskyi A. M., Zabolotnyi O. A., Vasyliiev ta in. – K.: NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. – 120 s.
22. Monohrafiia: Zelnytskyi A., Zabolotnyi O., Vasyliiev O., Shabatina N. Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnia zminamy v systemi viiskovoi osvity. Kyiv: NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 2022, 320 s.
23. Vitchenko A.O., Osodlo V.I., Salkutsan S.M. Tekhnolohii navchannia u vyshchii viiskovii shkoli: teoriia i praktyka: navch.-metod. posib. / za zah. red. profesora V.M. Telemetrya. – K. : NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 2016. – 272 s.
24. Neshchadym M. I. Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka: Monohrafiia. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet", 2003. – 852 s.
25. Osodlo V. I. Rozvytok systemy vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy v konteksti suchasnykh transformatsiinykh zmin // Nauka i oborona. – 2019. – № 2. – S. 44 – 50.
26. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii ta metodyky v osvithnomu protsesi viiskovykh navchalnykh zakladiv providnykh krain-chleniv NATO i Ukrainy: kolektyv monohr. / za zah. red. d. ped. n. V. S. Ryzhykov; Viiskoviy instytut Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – K.: FOP Yamchynskiy O. V., 2020. – 343 s.
27. Innovatsiina viiskova osvita: stan ta perspektyvy rozvytku / [I. S. Rusnak, V. I. Mirnenko ta in.] // Zb. nauk. prats «Viiskova osvita» NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho. – 2021. – №2. – S. 7-17.
28. Telemetry V.M. Samoorhanizatsiia system: teoretyko-metodolohichni osnovy ta prykladni aspekty viiskovoi osvity / V.M. Telemetry, Yu.I. Prykhodko // Zbirnyk naukovykh prats «Viiskova osvita» Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. – 2015. – № 2(32). S. 3–16.
29. Shchypanskyi P. V., Tymoshenko R. I., Salkutsan S. M. Formuvannia novoi paradyhmy viiskovoi osvity // Nauka i oborona. – 2017. – № 2. – S. 37-42.
30. Zelnytskyi A. M. Systema zabezpechennia i harantuvannia yakosti vyshchoi viiskovoi osvity: protses i rezultat // Zbirnyk naukovykh prats "Viiskova osvita" NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. – 2018. – № 1 (37). – S. 101-114.
31. Zelnytskyi A. M., Oliferuk V. M. ta in. Pedahohichni katehorii "tekhnolohiia" i "metodyka": definityvnyi ta porivnialnyi analiz // Zbirnyk naukovykh prats "Viiskova osvita" NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. named after Ivan Cherniakhovskiy – 2018. – № 1 (37). – S. 115-126.

SUMMARY

Andrii Zelnytskyi,

PhD (Pedagogical Sciences), Professor
National Defence University of Ukraine

Oleh Zabolotnyi,

PhD (Military Sciences), Associate Professor
National Defence University of Ukraine

Oleh Kolisnyk,
Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor
National Defence University of Ukraine

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE QUALITY ASSURANCE SYSTEM OF HIGHER MILITARY EDUCATION

Introduction *The article deals with the actual problems of providing and guaranteeing the quality of higher (higher military) education and the quality of military specialists training in higher military educational establishments and military educational units of higher education institutions. The research is based on the disclosure of the essence, structure, and content of the concepts of “support” and “assurance”, their interrelations and interdependencies in the educational system of the HMEI. The peculiarities of the modern pedagogical technologies application in the educational process aimed at formation of competency programs defined in the educational programs of higher education and achievement of the planned learning outcomes are considered.*

Purpose. *The purpose of the article is to develop the conceptual framework for assurance of quality of higher military education, taking into account the domestic experience and experience of the Bologna process participants on the basis of the study of the essence, content, structure and interrelationships of pedagogical concepts of support and assurance of quality of education.*

Methods. *The study was conducted using the following theoretical methods: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, classification, generalization and systematization; idealization and abstraction.*

Results. *The concepts of support and assurance of quality are determined in the article, their interrelations and interdependencies in the educational system of the HMEI are observed.*

Originality. *The model of the pedagogical concepts of support and assurance interaction in the system of education quality is considered in the article.*

Conclusion. *The article presents certain theoretical approaches as the basis of the future pedagogical conception of support and assurance the quality of higher military education - a complex, purposeful, dynamic system of theoretical knowledge of the pedagogical phenomenon of the concepts of support and assurance that reveals their essence, content, features, definitions borders, as well as the technology of operating them in the conditions of the military education modern system functioning and prospects for its further development.*

Key words: *quality of education; quality support and quality assurance of education; ensuring the quality of education; competence; learning outcomes; education technology; pedagogical technologies.*